

Kluis van Moria

Nieuwsbrief – maart 2017

Wanneer we over het religieuze leven spreken, denken we spontaan aan de vele gevarieerde architecturale structuren bij de grote ordes en congregaties. Ook het leven binnen de Kluis van Moria heeft haar eigen architectuur. Als jonge twijg aan de boom van het godgewijde leven, is het nog tasten en zoeken, leren met vallen en opstaan. In deze nieuwsbrief gaat zuster Elisabeth in gesprek met broeder Thomas Quartier, professor Monastieke Studies aan de KU Leuven en monnik van de Willibrordsabdij in Doetinchem. Een ontdekkingsstocht naar nieuw monachisme in de 21ste eeuw.

Een levend teken van Gods aanwezigheid

Zr. E.: Ieder mens geeft een bepaalde architectuur aan zijn leven, een stramien dat zijn overtuiging weergeeft en dat hem de geborgenheid biedt om een volheid van leven te ervaren. Maar waarom zou het zinvol zijn te spreken over de concrete uitwerking van een persoonlijk en individueel levensplan dat voor een solitair leven is bedoeld? Uiteindelijk bestaat elke religieuze praktijk in dienst van de omvorming door en in God. Ascese moet niet beoefend worden omwille van de ascese zelf. Dan verwordt ze tot een afgodje dat net wegvoert van God. Hoe vaak is mij al niet gevraagd hoe mijn dag eruitziet? Die vraag confronteert me telkens weer met de flinterdunne grens dat zelfs het beantwoorden ervan mezelf in het centrum zou plaatsen, terwijl het net de bedoeling is die ruimte te ontruimen van mezelf om er uitsluitend Christus te ontvangen. Ik mag me niet tevreden stellen met het 'bezitten' van een orde van dienst; en die opsommen zegt ook niets over de kwaliteit van mijn religieus leven. Veel belangrijker is het om me aan het einde van elke dag de vraag te stellen: heeft mijn doen en laten van de voorbije dag mij mijzelf doen vergeten? Heb ik dingen vanuit God gedaan ?

Br.Th.: Het is opvallend hoe mensen tegenwoordig elke vorm van monastiek leven aantrekkelijk vinden – de publieke aandacht is groot – maar toch de zin ervan moeilijk kunnen bevatten. Ze kunnen er zich niets bij voorstellen en al helemaal niet plaatsen waar het allemaal toe dient als ze een keer naar binnen hebben gekeken. In de filosofie vinden we daarover in de afgelopen jaren een aantal interessante gedachten. Ik verwijs naar de Italiaanse filosoof Giorgio Agamben die

Monnik – standbeeld
Vanderkrogt

het wezen van het monnik-zijn interpreteert als het samenvallen met je levensvorm. Je hoeft er geen verhaal bij te hebben, je hoeft het niet uit te leggen, want wat je doet, is wie je bent. Dat klinkt abstract, maar het bevat veel waarheid. Wie monastiek leeft, hetzij als eremiet hetzij in gemeenschap, doet van buitenaf bekeken het meest zinloze wat je je maar kunt voorstellen. Het is in zekere zin een provocatie voor de mensen in zijn of haar buurt. Die provocatie houdt een mens alleen maar vol als er een goddelijke oorsprong voor is. Voor mij is de voortzetting van het monastieke leven – door de hele kerkgeschiedenis – een teken van Gods aanwezigheid onder de mensen.

Zr. E.: Elk monastiek leven moet op een maatschappelijk verantwoorde manier worden uitgebouwd. Geen mens wordt tot dat leven geroepen om weg te vluchten van de mensen of van zichzelf. Wie voor een leven alleen kiest, moet ook kunnen samenleven. En wie in gemeenschap leeft, moet ook alleen kunnen zijn. Ik leef mijn solitaire leven in dialoog met de monastieke traditie evenwel zonder deel uit te maken van een gevestigde orde of congregatie. De elementen die spelen tussen een individu en de gemeenschap in het cenobitisch kloosterleven zijn voor mij echter even plausibel. Ik herken ze in onze diocesane kerkstructuren, in onze parochiegemeenschappen en in onze maatschappij. Zij zijn als het ware mijn 'gemeenschap' waarin ik het monastieke levensideaal probeer voor te leven en uit te dragen. Het grote verschil met het cenobietenleven is dat mijn broeders en zusters niet noodzakelijkerwijs voor datzelfde ideaal hebben gekozen. Dat kan heel confronterend zijn, zowel voor hen als voor mijzelf.

Br. Th: Ik ben er meer en meer van overtuigd dat een gemeenschap van eenlingen een hoog ideaal is. Naar beide polen – de gemeenschap en de eenling – hunkert onze samenleving. We zijn vaak helemaal geen eenlingen meer, we gunnen onszelf en de ander niet dat er een gebied is dat de ander niet kan betreden. Dan ben je ook geen echte gemeenschap. Maar ook het omgekeerde geldt. Wanneer je niet bij de ander kunt komen en geen gemeenschap vormt, weet je ook niet wie je zelf van binnen bent. In al die gevallen naderen we niet tot God. De weg naar God verloopt via het eigen innerlijk én via de ander. Hoe dat gestalte krijgt, is van ieders roeping afhankelijk, maar uiteraard ook van de omstandigheden waarin we leven. De intuïtie die de weg naar jezelf, de ander en God veronderstellen, heeft Henri Nouwen universeel en meesterlijk verwoord in zijn boek “Open uw hart”. Dat is namelijk het allerbelangrijkste, niet in de softe, maar in de existentiële betekenis van het woord.

Structuur en antistruktuur : bron van echte transformatie

Zr. E.: Voor wie alleen leeft, is een zekere vrijheid aangewezen. Ook de woestijnvaders hadden geen precieze regel. Maar 'leven zonder regel' is geen synoniem voor een ongeregeld leven of voor chaos. In mijn gebedsleven geef ik de

voorkeur aan eenvoud: geen ingewikkelde formules of overvloed aan woorden. Luisteren komt op de eerste plaats; dat schept ruimte voor het Woord van God. Wat wil God mij vandaag zeggen? Het getijdengebed beleef ik op mijn eigen manier. Er is veel ruimte voor psalmgebed en meditatie. De psalmen omvatten ons hele leven. Je kunt je geen enkele situatie of gemoedstoestand indenken waarvoor er geen psalmverzen bestaan om die in het gebed neer te leggen. Zelf hanteer ik een lectio continuo. De psalmen worden daarbij één lang gebed tot de afstand tussen de psalm en jezelf zo klein is geworden dat die niet meer lijkt te bestaan. Een psalmschema zet volgens mij al gauw de deur open naar een prestatiegevoel. Het psalmgebed mag gewoon gebed zijn, het is geen atletiekoefening. Je kunt de volgende keer gewoon voortgaan waar je was gebleven. Je hoeft niets in te halen. Samen met de lectio divina bij de lezingen van de dag, maken de psalmen het grootste deel van de dag uit. De handenarbeid fungeert daarbij als een soort anker dat richting geeft aan je gedachten zonder je al te zeer te vermoeien. De middagduivel onthaal ik het liefst met een goed boek of een stichtend artikel.

Br.Th: De liturgische ruimte is in wezen een beeldloze ruimte, de liturgische zang kent geen ruis. Dat soort uitspraken klinkt bijna paradoxaal, en toch bevatten ze in een notendop de wijsheid van wat monastiek bidden en leven betekent. Het gaat er nooit om dat je een regel volgt omdat het de regel is, of een gebed reciteert omdat dat nu eenmaal zo hoort. Alle regels en repertoires zijn slechts hulpmiddelen om je een stap vooruit te helpen, maar dan moet je ze ook meteen weer loslaten. Dat geldt ook voor een monniksregel en voor het psalmgebed. Maar het zijn wel hulpmiddelen die we nodig hebben. Ook in een gemeenschap zijn afspraken nodig, anders

kunnen mensen niet samen bidden. Wanneer iemand als eremiet leeft, bestaat die afspraak vooral tussen die persoon en God. Maar ook die is niet vrijblijvend. Ik ben ervan overtuigd dat structuur nodig is om echt vrij te kunnen zijn. De Britse antropoloog Victor Turner ziet in de spanning tussen structuur en antistructuur de bron van echte transformatie. Dat is ook van toepassing op elk geestelijk pad van het gebed. Het is mooi dat we binnen het contemplatieve leven eremieten kennen die een structuur van eenvoud (in de letterlijke zin) hanteren, alsook cenobieten die het gebed met elkaar delen. Binnen de Kerk vullen ze elkaar op wonderbaarlijke wijze aan.

Zr. E.: Het heilzame spanningsveld tussen structuur en antistructuur was ook de woestijnvaders bekend. Zij zagen de geografische beperking als de minimale structuur waarbinnen de cel als vanzelf zijn opvoedende rol speelt door de mens tussen deze twee polen heen-en-weer te slingeren. De zelfgekozen afzondering die ik me opleg om niet zonder reden het domein van de kluis te verlaten, is de belangrijkste oefening. Rond dat centrum cirkelt mijn leven. Ik kan wat naar links

en naar rechts afdwalen, maar uiteindelijk brengt al mijn vallen en opstaan mij telkens weer terug tot die goddelijke kern in mezelf. Is deze vrijheid gevaarlijk? Ja en nee. Alleen een vrij mens kan een gehoorzaam mens worden. Gehoorzaamheid betekent niet je vrijheid prijsgeven, wel je vrijheid voorzichtig leren gebruiken. Onze gehoorzaamheid moet zich op een dieper niveau situeren dan de angst voor of het dreigen met het kijvende vingertje. Tijdens de WJD in Krakau zei paus Franciscus dat de 'grijsnuances' in ons leven de belangrijkste zijn. Welnu, we moeten ons bekwaamen in het leren onderscheiden van die diverse nuances van grijs. Werken en bidden zijn geen twee aparte compartimenten. Beide gebeuren tegelijkertijd. Je moet leren vermijden tijd te verliezen. Evenmin mag je naar uitvluchten zoeken om het gebed na te laten. Wanneer alles wat 'moet' een onderdak heeft in een dag, dan kan de geest zich ontspannen. Het leven leeft zich dan vanzelf door het vaste ritme. Het is goed om meer dingen te doen dan tijd te hebben waarover je beschikt. Ledigheid is immers de vijand van de ziel. Leren leven met een werk dat altijd onaf is, is evenwel niet zo eenvoudig als het lijkt. Daarom heb ik geen tuin- of klusjesman in dienst. Het werk gaat heus niet lopen. We moeten ook werk kunnen loslaten, tot een later moment.

Br. Th.: "Maak je wereld klein, dan wordt hij oneindig groot." Die uitspraak vat samen wat alle sociale beperkingen in positieve zin kunnen inhouden. Wanneer iemand voor een geestelijk leven kiest, als monnik of als eremiet, dan doet hij of zij dat nooit puur om sociale redenen, alsof die je het makkelijker zouden maken met jezelf in het reine te komen of je beter te kunnen handhaven. Gehoorzaamheid is alleen in goddelijk perspectief een positieve levenshouding. Het betekent vrijheid die alleen God kan schenken. Wanneer ik dus het heft uit handen durf te geven, schept dat ruimte in mijn bestaan. Dan kun je ook makkelijker aanvaarden dat je de touwtjes niet altijd in handen kunt hebben, ook niet die van je werk. Er blijven altijd losse eindjes. Ook een overste heeft die trouwens niet in handen, maar hij of zij kan wel een instantie vormen die de goddelijke openheid representeert. Je gehoorzaamt dus niet de overste, maar God. Ook voor een eremiet representeren de taken de goddelijke roeping. Die roeping is voor ieder mens verschillend, maar in alle gevallen in de kleine kiemcel het begin van oneindige groei.

Zr. E.: De praktijk van de dagelijkse eucharistie heb ik door de jaren heen voorzichtig leren los te laten. Begrijp me niet verkeerd, eucharistie vieren is de hoogste vorm van gebed. Ik moet er evenwel voor buitenshuis. Daarom vier ik enkel eucharistie op zaterdag en zondag, op hoogfeesten of bij speciale gelegenheden. De eucharistie op zaterdag is de wegbereider om op een goede manier de zondag te beleven als de dag des Heren en als rustdag. Daarnaast moet ik ook de realiteit onder ogen zien. We leven in een tijd waarin gelovigen niet eens meer in de gelegenheid zijn om elke zondag eucharistie te vieren. Hoe kan ik dan als solitaire vrouw het recht opeisen dagelijks eucharistie te mogen vieren? Het is goed om daarin het leven van de gelovigen te delen en met hen de armoede van onze huidige Kerk te beleven.

Br. Th.: Ook in de vroege benedictijnkloosters was er geen dagelijkse eucharistie. De monastieke roeping kent als kern het gebed, en dat voltrekt zich in de bidplaats, het oratorium. Pas later in de kerkgeschiedenis krijgt de dagelijkse eucharistie een centrale plaats binnen de

kloostermuren. In een tijd waarin lang niet overal dagelijks eucharistie kan worden gevierd, kan een biddend leven rond de getijden, het psalmgebed en de geestelijke lezing, een hoopvol signaal zijn. Dat zijn volwaardige vormen van een liturgisch leven, die ons doen uitkijken naar de sacramentele aanwezigheid van God, wat we dan in de eucharistie op een bijzondere manier

beleven. Dat beleven hangt echter niet van de frequentie af. Wanneer in het klooster dagelijks eucharistie wordt gevierd, heeft dat een heilzame werking, maar de valkuil is dat men al te zeer aan het sacrament gewend raakt. Dan is het geen breuk meer met het profane, iets wat voor de Franse liturgist Louis-Marie Chauvet heel belangrijk is. Het sacrament heeft zijn wortels te midden van het menselijk leven, maar het valt nooit samen met het leven van alledag. Alle vormen van sacramenteel leven – als eremiet, in een klooster of in andere leefomstandigheden – hebben daar iets waardevols over te zeggen.

Geroepen om te leven

Kluis van Moria nodigt u uit op haar jaarlijkse dankviering op **zondag 28 mei 2017 om 17 uur.**

We zijn te gast in de kerk van **Christus Koning**, Louis Strausstraat 3 in **Antwerpen**. Na de viering is er gelegenheid om elkaar te ontmoeten bij een drankje. Iedereen is van harte welkom!

Liturgische economie : opdat God in alles worde verheerlijkt

Zr. E.: Er zit heel wat actie in het contemplatieve leven. Het is goed te leven van het werk van je handen. We moeten de omstandigheden van ons bestaan accepteren. We mogen dus best bedrijvige mensen zijn, maar het bedrijf is niet het doel van ons leven. Kluis van Moria is met haar twaalf jaar nog erg jong in de Kerk. Het is dus logisch dat die economische realiteit nog wat meer zorg en aandacht nodig heeft. Als je dat aanvaardt als deel van het leven, is dat geen ballast die je mee moet sleuren. Bovendien zou louter contemplatie veel te veel vergen van de psyche. Maar arbeid buitenshuis zou de zo begeerde eenzaamheid in de weg staan. Daarom zocht ik naar een soort werk dat binnen de muren van de kluisenarij kan worden gedaan. De schapenboerderij levert mij niet alleen voedsel, maar ook spiritueel evenwicht op. De schapen bieden mij ontspanning die geen tijdverdrijf is, maar de verbondenheid met God versterkt. Mens en dier zijn met elkaar verbonden en kregen dezelfde opdracht : 'Wees vruchtbaar en wordt talrijk.' In die zin zijn mijn schapen mijn reisgenoten in de eenzaamheid.

Br. Th: Een oudere medebroeder zei me ooit vanuit zijn lange ervaring met monastiek leven: “Als het economisch slecht gaat met de gemeenschap, gaat het ook spiritueel slecht.” De grote ordes hebben eigenlijk allemaal in hun geschiedenis naar wegen gezocht om op een goede manier in het levensonderhoud te voorzien, en toch niet afhankelijk te worden van economische mechanismen. Om dat veilig te stellen kun je voor armoede kiezen, maar ook voor een verantwoorde manier van omgaan met bezit en middelen. Ik heb in dat verband wel eens over 'Liturgische economie' gesproken. Ik bedoel daarmee dat je het uiteindelijk doet, “opdat God in alles worde verheerlijkt” (RB 57,9). Sint-Benedictus leert ons alle dingen te zien in het licht van het uiteindelijke doel van het geestelijk leven, en dat is de grote lofzang die we mogen aanheffen. Dat maakt al ons menselijk zwoegen tot een eerbetoon aan God. En het maant aan tot bescheidenheid, want welk succes je ook boekt, het dient nooit je eigen ego. Zodoende is ook het maken van kaarsen liturgie, net zoals het geven van lezingen en/of het ontwerpen van computerprogramma's.

Felix Tmmermans

De afzondering die uitstraalt

Zr. E.: Leven in afzondering is altijd relatief. Al ben ik geen 'ingemetselde', er zit wel degelijk iets 'recluse-achtigs' in mijn leven. De kluisenarij – dat wil zeggen alle gebouwen bestemd voor het wonen, werken, eten en slapen, alsook de tuin, velden en weiden – vormen een clausuur waarbinnen ik de afzondering tracht te beleven.

Zoals je bij abdijen soms een bordje aantreft 'Niet te bezichtigen', zo is ook Kluis van Moria geen bezienswaardigheid. Er is wel een spreekkamer waarin ik mensen kan ontvangen die om geestelijke raad komen vragen of die bestelde kaarsen komen halen. Maar het is geen plaats voor werkvergaderingen of discussies. Het is belangrijk goed te letten op het openen en sluiten van de deur van onze abdij of onze kluis. Daarbij gaat onze aandacht niet alleen uit naar de ander, naar wie we binnenlaten of de toegang ontzeggen, we moeten tegelijk de neigingen van ons eigen hart in de gaten houden. Lawaai van ongepast bezoek of een onterechte weigering kan ons in onze eenzaamheid lang achtervolgen. Het volhouden van de provocatie die onze levensvorm kan oproepen is geen vrijbrief om telkens weer over onze roeping in discussie te gaan.

Br. Th.: De afzondering die uitstraalt en mensen tot steun is, vinden we al in de levensbeschrijving van Sint-Benedictus door paus Gregorius de Grote. Hij vertelt hoe Benedictus het contact met de buitenwereld niet opzocht, toen hij drie jaar als kluisenaar in de grot in Subiaco leefde. Toch sloot hij zich ook niet af wanneer mensen hem opzochten. En uiteindelijk bracht dat hem ook dichterbij het geheim van zijn geloof. Wanneer een priester op bezoek kwam, merkte hij precies door – en niet ondanks – de gast, dat het Pasen was. De balans vinden tussen voldoende afzondering en tegelijk open en steun voor anderen te zijn, is uitgerekend in het kluisenaarsleven van groot belang. Maar – om met de Australische trappist Michael Casey te spreken – 'vreemd in de stad' te zijn, hoeft nog niet te betekenen dat je wereldvreemd bent.

Zr. E.: Er zijn grosso modo slechts twee redenen om het domein van de kluis te verlaten: voor het vieren van de eucharistie en als de spirituele, economische of praktische organisatie van Kluis van Moria dat vereisen. 'Ga naar buiten in geval van noodzaak, dan heb je niets om bedroefd over te zijn', is een wenk die we al bij de woestijnvaders terugvinden. Het leven is niet louter wit of zwart, belangrijk is de juiste keuze op het juiste moment in de grijstinten van het leven te maken. Ik moet altijd weten waarom ik naar buiten ga. Ik ontmoet parochies tijdens de weekendliturgie en bij die gelegenheid wordt mijn handwerk te koop aangeboden. Zending is een opdracht van heel de Kerk en ook het contemplatieve leven moet van dat zendingsbewustzijn doordrongen zijn. De parochiepriester van de plaats waar mijn eerste kluis gelegen was, heeft me op dat missionaire spoor gezet. Gaandeweg heb ik geleerd dat te zien als een deel van mijn leven. De economische realiteit maakt dat Kluis van Moria met het handwerk een zekere zichtbaarheid nodig heeft. Dat is geen tegenstelling. Het vergroten van de zichtbaarheid verdiept en verruimt het verlangen naar afzondering en de reële verborgenheid omdat het de realiteit van het aardse bestaan respecteert.

Br. Th.: Ook Sint-Benedictus heeft er uiteindelijk voor gekozen het moederhuis van de benedictijnen in Montecassino op de berg te bouwen. Niet alleen omdat het daar eenzaam was, maar ook omdat het zichtbaar was en naar de wereld

uitstraalde. Uiteraard betekent het monastieke leven in eerste instantie niet naar anderen toestappen, maar dat wil niet zeggen dat het geen belangrijke functie in de samenleving kan hebben. Ik merk zelf tijdens lezingen en aan de universiteit dat ik als monnik veel mensen kan bereiken die ik in een andere kerkelijke rol niet zou bereiken. Dat kan weliswaar nooit het primaire doel van een contemplatief leven zijn, maar het zou van naïviteit getuigen mocht iemand dat ontkennen of niet wenselijk achten.

Zr. E.: In het jaar van het godgewijde leven riep paus Franciscus ons op geen triestig gezicht op te zetten. Als volgelingen van Jezus moeten we blijheid en enthousiasme uitdragen. We moeten uitstralen dat Jezus ons hele leven vervult zodat we ons geluk niet elders moeten zoeken. We dragen Christus uit, niet ons eigen leven. De Blijde Boodschap van het evangelie kunnen we niet verkondigen met een lang gezicht of met tegenzin. Tegelijkertijd moeten we er zorgvuldig over waken dat deze verkondiging buitenshuis het contemplatieve leven in de afzondering van een klooster of kluis niet inhoudloos en ijdel maakt. We moeten de juiste maat houden en waken over het nodige spirituele en economische evenwicht.

Br. Th.: Een bekend principe luidt: *contemplatio in actione*. Maar het omgekeerde geldt ook: *actio in contemplatione*. Er bestaat geen pasklaar recept hoe je tot een eigen synthese kunt komen. Wel is duidelijk dat zonder het hart, zonder vreugde en zonder begeestering geen geestelijk evenwicht kan worden gevonden. Dat we dat vanuit verschillende, maar verwante levensvormen mogen beleven, stemt mij heel dankbaar.

U wil Kluis van Moria steunen ?

Financiële steun wordt in dank aanvaard op rek.nr : BE87 7785 9780 5294 van de vzw Kluis van Moria.

Een kaarsen- en kaartenverkoop organiseren? Meer info op onze website.

NIEUW : online bestellen via shop.kluisvanmoria.be.

Contact : Kluis van Moria vzw, Sassenhout 41, 2290 Vorselaar - 014 21 82 42

Email: kluisvanmoria@skynet.be *Website* : www.kluisvanmoria.be